

Lagutskottets betänkande

1983/84:12

om villkoren för mönsterskydd

Ärendet

I betänkandet behandlas motion 1982/83:231 av Marianne Karlsson (c), vari tas upp en fråga om det i mönsterskyddslagen föreskrivna villkoret för registrering av mönster, nämligen att mönstret väsentligt skiljer sig från tidigare kända. Motionären yrkar att riksdagen beslutar att 2 § mönsterskyddslagen (1970:485) skall erhålla följande ändrade lydelse:

2 § Mönster — — — registreringsansökningen.

Väsentlig skillnad skall anses föreligga om mönstret jämfört med det tidigare kända antingen ger ett nytt helhetsintryck eller eljest uppvisar en synlig och ur funktionssynpunkt väsentlig skillnad.

Som känt — — — tillgängligt.

Remissyttranden över motionen har inhämtats från patent- och registreringsverket, patentbesvärsrätten och Sveriges industriförbund. Ett yttrande i ärendet har vidare inkommit från Svenska industriens patentingenjörers förening. En sammanställning av innehållet i yttrandena finns i *bilaga* till betänkandet.

Gällande rätt

Mönsterskyddslagen (1970:485) trädde i kraft den 1 oktober 1970. Till grund för lagstiftningen låg mönsterskyddsutredningens betänkande (SOU 1966:61) Mönsterskydd. Lagstiftningsarbetet hade bedrivits i nära samverkan med kommittéer i Danmark, Finland och Norge. Mönsterskyddslagen överensstämmer i väsentlig mån med motsvarande lagar i dessa länder.

Mönsterskyddslagen är tillämplig inom alla näringsgrenar och på såväl prydnadsmönster som nyttomönster. Med mönster förstås enligt lagen förebilden för en varas utseende eller ett ornament. Genom registrering hos patent- och registreringsverket kan mönsterskaparen få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja mönstret. Skyddstiden är fem år med möjlighet att förnya registreringen för ytterligare två femårsperioder. En grundläggande förutsättning för registrering är, att mönstret är helt nytt och väsentligen skiljer sig från vad som redan är känt. Registreringsförfarandet är ordnat som ett förprövningssystem, dvs. registreringsmyndigheten företar en nyhetsgranskning, vilken kompletteras av ett kungörelse- och invändningsförfarande. Lagen ger möjligheter till samtidig registrering av varandra näraliggande varianter av samma mönster, s.k. variantregistrering. Vidare kan s.k. samregistrering ske av mönster för olika varor, om varorna hör samman i

fråga om tillverkning och bruk.

Mönsterregistrering medför ensamrätt för mönsterhavaren att yrkesmässigt tillverka, importera, utbjuda, saluhålla, överlåta eller hyra ut varor som inte väsentligen skiljer sig från mönstret, men skyddet gäller bara i fråga om de varor som angetts i ansökningsbeskrivningen. Ensamrätten kan inskränkas genom tillämpning av regler om tvångslicens. Den som uppsåtligt gör intrång i annans mönsterrätt straffas med böter eller fängelse i högst sex månader. Allmänt åtal får väckas bara efter angivelse och om åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Skadeståndsskyldighet inträder vid mönsterintrång, även om intrånget skett utan uppsåt eller oaktsamhet.

Genom att mönster beskrivs som en "förebild" markeras att det inte bara är den färdigtillverkade varan som kan göras till föremål för mönsterrätt utan även den ritning, modell eller liknande som skall utgöra förebilden vid varutillverkningen och som normalt har färdigställts innan tillverkningen tar sin början. Att mönster utgör förebilden för en varas utseende innebär att varans utseende måste framgå omedelbart av mönstret. Det fordras således inte någon beskrivning vid sidan av mönstret för att en komplett förebild skall föreligga. Mönstret för tillverkningsverktyg, klichéer, gjutformar o. d. utgör alltid förebilder endast för framställning av dessa föremål och således inte dessutom för de produkter som skall tillverkas med användande av föremålen. Med begreppet varor avses i lagen det allmänna språkbrukets varubegrepp. Mönstervaran måste alltså utgöra en konkret sak som kan framställas industriellt eller hantverksmässigt och som därvid får sitt utseende fixerat. Också en del av en vara, t. ex. ett handtag, ett stolsben och andra halvfabrikat, som kan vara föremål för omsättning, kan i mönsterrettsligt hänseende anses som en särskild vara.

Det i lagen uppställda kravet på nyhet medför, att mönster som helt stämmer överens med ett tidigare känt mönster inte kan registreras. Vid sidan härav uppställs som nämnts ett skillnadskrav som innebär att en viss utseendemässig distans eller olikhet av inte helt ringa betydelse måste föreligga mellan det aktuella mönstret och vad som redan är känt. Mönstret skall väsentligen skilja sig från vad som är känt. Mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd, och skillnadskravet är inte avsett att vara ett kvalitetskrav. Som en grundläggande regel gäller, att det är mönstrets helhetsutseende som skall betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Man får alltså i princip inte bedöma likhet och avvikelser blott i detaljer.

I fråga om graden av skillnad gäller som regel att man skall få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundas emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kan i vissa fall, som t. ex. inom besticksområdet, medföra en sådan skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kan även en kvantitativt betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänar skydd. Som exempel på detta kan nämnas att man förser en eljest neutral yta på ett föremål med en stor röd prick, som uppenbarligen kan ge ett nytt

helt utseende åt varan men som knappast gör det förändrade föremålet mönsterskyddsvärdt. Det sagda innebär att ett mönster i vissa fall kan skilja sig tydligt från vad som tidigare var känt utan att denna skillnad ändå bedöms vara så väsentlig att mönstret bör få skydd.

Ett mönster kan också åtnjuta skydd enligt upphovsrättslagen (1960:729). Till konstnärliga verk enligt upphovsrättslagen räknas nämligen bl. a. alster av brukskonst, dvs. olika former av konstindustri och konsthantverk. Som exempel på brukskonst kan nämnas framställning av glas, porslin, keramik, möbler, juvelerararbeten och smide i olika metaller.

Ett brukskonstverk anses skilja sig från andra industriprodukter genom att en andligt skapande verksamhet legat bakom tillkomsten av det. För att upphovsrätt skall inträda krävs att en produkt fått en sådan individuell och konstnärlig gestaltning att risken för att samma produkt också skall framkomma genom en annans skapande verksamhet är obefintlig eller i varje fall mycket ringa. Föreligger upphovsrätt till en produkt har skaparen av den en principiell ensamrätt att förfoga över den. Skyddstiden upphör 50 år efter upphovsmannens död.

Vissa uttalanden under förarbetena till mönsterskyddslagen

Under förarbetena till mönsterskyddslagen diskuterades bl. a. frågan huruvida i Sverige vid sidan av patent och mönsterrätt skulle införas en särskild skyddsform för enklare konstruktioner av typen *nyttighetsmodeller* (prop. 1969:168 s. 60 ff.). En sådan skyddsform, s. k. *Gebrauchsmuster*, förekommer på sina håll utomlands, bl. a. i Tyskland. Skyddsformen avser tekniska idéer till skillnad från mönsterrätten, som gäller en varas form eller utseende. Man kan därför tala om ett idéskydd eller funktionsskydd – inte olikt ett patent – i ena fallet och ett formskydd eller utseendeskydd i det andra. Denna distinktion har viss betydelse för skyddsomfånget i de båda fallen. Mönsterrätten lämnar skydd endast åt formen, oavsett om denna ger uttryck åt en teknisk idé, medan *Gebrauchsmuster* – enligt tysk praxis – lämnar skydd för den tekniska idén utan bundenhet till formen. Intrång i rätten till *Gebrauchsmuster* kan således föreligga även då föremålet inte har samma utseende som det registrerade utan överensstämmer med detta bara i fråga om den bakomliggande uppfinningstanken, sådan denna kommit till uttryck i skyddsanspråket.

De nordiska utredningarna fann inte skäl att föreslå en skyddsform av typen *Gebrauchsmuster* vid sidan av patent och mönsterrätt. Som ett starkt skäl mot att införa ensamrätt till enklare konstruktionsidéer återropades därvid att man, när det gäller en teknisk idé som ligger under patenterbarhetsgränsen, principiellt måste utgå från att varje fackman på området är i stånd att åstadkomma samma sak. Ytterligare ett viktigt skäl var, att ett inte obetydligt skydd erbjuds genom en mönsterrätt som omfattar även nyttomönster. Att de nordiska patentlagkommittéerna hade varit negativt

inställda till saken framstod härjämte för den svenska utredningen som ett betydelsefullt skäl mot att införa skydd för Gebrauchsmuster hos oss. Den stora enhetlighet på patenträttens område som uppnåtts skulle nämligen luckras upp på ett allvarligt sätt om man i Sverige ensidigt införde ett Gebrauchsmustersystem. Mönsterskyddsutredningens ståndpunkt att inte föreslå någon särskild skyddsform för nyttighetsmodeller tillstyrktes eller lämnades utan erinran av så gott som alla remissinstanser.

Departementschefen å sin sida framhöll bl. a. att vid de nordiska departementsöverläggningar som skett i lagstiftningsärendet enighet rått om att en sådan skyddsform då inte borde införas. De skäl som anförts till stöd för denna ståndpunkt fann departementschefen övertygande. Han beaktade särskilt, att de ändamål som ett Gebrauchsmusterskydd skulle tjäna i viss utsträckning tillgodosågs genom skyddet för nyttomönster, låt vara att skyddet här begränsades till den givna utformningen och inte fick karaktär av ett idéskydd.

Enligt departementschefen innebar det förhållandet att tanken på ett Gebrauchsmusterskydd avvisades givetvis inte hinder för att frågan kunde tas upp på nytt sedan patent- och mönsterskyddslagarna varit gällande någon tid och behovet av en särskild skyddsform av denna typ kunnat bedömas i belysning av vunna erfarenheter av de nya lagarnas tillämpning.

I fråga om den närmare utformningen av *skillnadskravet* yppades delade meningar i mönsterskyddsutredningen. Utredningen föreslog att det skulle krävas en väsentlig skillnad, medan två reservanter förordade att endast en tydlig skillnad skulle behöva föreligga. Utredningen (majoriteten) framhöll bl. a. att som en grundläggande regel borde gälla, att det var mönstrets helhetsutseende som skulle betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Det fick alltså i princip inte vara så, att man bedömde likhet och avvikelser bara i detaljer. I fråga om graden av skillnad borde som regel gälla att man skulle få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Detta kunde dock enligt utredningen leda vilse i vissa speciella situationer. Så t. ex. kunde en förändring te sig ringa och därmed ha föga verkan på helhetsutseendet men trots det utgöra resultatet av ett omfattande formgivningensarbete och därjämte kräva en avsevärd insats i form av verktygsanskaffning och annat för exploatering av produkten. De utseendemässiga förändringar som förelåg i sadana fall kunde lätt iaktas av fackmän på området. Det fanns alltså tillfällen, när det var befogat med skydd mot efterbildande även av mönster som till synes skiljer sig bara obetydligt från andra mönster. Exempel på detta kunde hämtas från bestickområdet, där tämligen små förändringar, som normalt kanske inte omedelbart observeras av allmänheten, skulle kunna vara tillräckliga för att uppfylla skillnadskravet. I andra fall kunde en ringa förändring bli mycket framträdande och därigenom få stor betydelse för helhetsutseendet utan att det för den skull fanns anledning att ge skydd åt det förändrade mönstret. Gemensamt för båda dessa ytterlighetsfall var enligt utredningen, att man tagit fasta på om någonting som var

väsentligt för det skyddsvärda hade inträffat genom förändringen. Detta borde som regel vara fallet, när helhetsutseendet har förändrats så att de mönster det gällde tydligt skiljde sig från varandra. Så borde emellertid enligt utredningen även i övrigt vara fallet, när förändringen var väsentlig. Som skyddsförutsättning borde alltså gälla – i överensstämmelse med då gällande rätt – att mönstret väsentligen skiljer sig från vad som redan har blivit allmänt tillgängligt. Detta uttryckssätt omfattade även nyhetskravet, vilket således liksom i gällande rätt inte behövde anges särskilt.

Skillnadskravet borde enligt utredningen visserligen ges ett anspråksfullt innehåll men borde dock inte tillämpas för strängt. Utredningen underströk att skillnadskravet inte fick uppfattas som ett krav på uppfinningshöjd eller som ett kvalitetskrav i gängse mening utan endast som ett krav på utseendemässig distans eller olikhet av inte ringa betydelse.

Också vid remissbehandlingen gick åsikterna isär och åtskilliga remissinstanser uttalade sig till förmån för reservanternas förslag.

Departementschefen framhöll (prop. 1969:168 s. 73 f.) att mönsterskyddet var ett rent utseendeskydd. Skillnadskravet borde inte vara ett kvalitetskrav utan som utredningen framhållit ett krav på utseendemässig distans av inte ringa betydelse. För att skillnadskravet skall vara uppfyllt borde i regel fordras att man fick ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundades emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kunde enligt departementschefen i vissa fall, som t. ex. inom bestickområdet, medföra en sådan kvalitativ skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kunde även en kvantitativt betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänade skydd. Detta medförde, att ett mönster i vissa fall kunde skilja sig tydligt från vad som tidigare var känt utan att denna skillnad ändå skulle bedömas vara så väsentlig att mönstret borde få skydd. Redan av detta skäl syntes det departementschefen att uttrycket "väsentligen" var att föredra. Den viktigaste synpunkten hänförde sig emellertid till den praktiska tillämpningen av skillnadskravet. I då gällande praxis hade tillämpningen tenderat mot allt större generositet. Den nya mönsterlagen borde medföra en betydande ändring härvidlag. Skillnadskravet borde tillämpas strängt. Detta framhölls klarare om man krävde att ett nytt mönster skall skilja sig "väsentligen" från tidigare kända mönster än om man valde det svagare ordet "tydligt" eller något liknande uttryck.

En viktig följd av den skärpning av skillnadskravet som departementschefen sålunda förordade blev att vad man brukar kalla för banala mönster klart kom att utestängas från skydd.

Det sagda innebar, att departementschefen inte kunde ansluta sig till utredningens uttalande att sådana omständigheter som omfattningen av formgivningens insatser och av mönsterskaparens insatser i form av verktygsanskaffning och annat för exploatering av produkter skulle tillerkännas betydelse vid bedömning av om skillnadskravet är uppfyllt.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid 1980/81 års riksmöte väckte Marianne Karlsson en motion (1980/81:687) med i allt väsentligt samma syfte som hennes nu aktuella motion. På hemställan av lagutskottet i betänkandet LU 1981/82:5 avslog riksdagen motionen. I betänkandet framhöll utskottet att mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd och således inte direkt syftar till att skydda mönster som fått sin utformning av konstruktionsmässiga eller andra praktiska skäl. Någon skyddsform liknande patent för enklare konstruktioner av typen nyttighetsmodeller – s.k. Gebrauchsmuster – finns inte i Norden men förekommer bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland. I likhet med vad som framhållits i flera av de remissyttranden som inhämtats över motionen ansåg utskottet att motionären närmast syntes förorda införandet av ett sådant idé- eller funktionsskydd vid sidan av mönster- och patenträtten.

Utskottet hänvisade till att man under förarbetena till de nordiska lagarna på mönsterrättens område ingående övervägde frågan om en skyddsform av typen Gebrauchsmuster skulle införas. De skäl som därvid anfördes mot skyddsformen gjorde sig enligt utskottets mening alltjämt gällande. Också intresset av nordisk rättslikhet på området talade mot att man borde överväga en utvidgning av mönsterskyddet. Härtill kom, enligt vad patentverket och patentbesvärsrätten uppgivit, att erfarenheterna från länder som har en skyddsform av typ Gebrauchsmuster inte varit odelat gynnsamma.

Med hänsyn till det anförda kunde utskottet inte ställa sig bakom motionärens önskemål. Utskottet underströk emellertid betydelsen av att god och kvalificerad formgivning ges ett tillfredsställande mönsterskydd. Med hänsyn till vad patentverket anförde i sitt remissyttrande utgick utskottet från att verket vid tillämpningen av mönsterskyddslagen beaktar mönsterskaparnas intressen och utnyttjar deras erfarenheter.

Motionsmotivering

I motion 231 hänvisar motionären till sin tidigare motion i ämnet vari hon påpekat en egendomlighet som utvecklats i administrativ praxis, när det gäller tolkningen av begreppet "väsentligen skiljer sig" från tidigare kända mönster. I 1981 års motion framhölls att praxis blivit sådan, att bedömningen vilar helt på synsinnets. En skillnad anses alltså inte väsentlig även om den t. ex. medför att den nya produkten rent praktiskt är mycket bättre, om skillnaden, som bevisligen finns, inte är tillräckligt påfallande för den oinformerade betraktaren.

Sedan 1981 års motion behandlades i riksdagen har enligt motionären de allmänna domstolarna och de administrativa domstolarna hamnat i motsatta positioner, när det gäller tolkningen av ordet "väsentligen" i lagen.

Stockholms tingsrätt uttalade sålunda i dom den 18 september 1981 (DT

71) gällande intrång i mönsterskydd att man vid bedömning av om ett påstått intrångsföremål väsentligen skiljer sig från ett mönster som är skyddat eller ej måste ta stor hänsyn till funktionen. Trots att mycket tydliga skillnader förelåg fann Stockholms tingsrätt intrång föreligga. Funktionen var identisk. Svea hovrätt fastställde den 1 oktober 1982 tingsrättens dom.

Enligt dessa domstolar bör man alltså fästa stor vikt vid det funktionella vid s. k. bruksmönster, när det gäller att avgöra om väsentlig skillnad föreligger.

Motionären anför vidare att regeringsrätten den 23 september 1982 prövat frågan om registrerbarheten av en jacka avsedd för snickeri och byggverksamhet och försedd med utanpåliggande fickor avsedda för arbetsredskap. I beslutet uttalade regeringsrätten följande. "Av utredningen i målet framgår icke att dessa fickor anbragts och utformats i syfte att ge jackan ett karaktäristiskt utseende. Fastmera synes jackans utformning vara i allt väsentligt betingad av dess funktion som arbetsplagg. Vid angivna förhållanden saknas förutsättningar att meddela mönsterskydd för jackan."

Beslutet är enligt motionären utomordentligt tydligt. Man kan inte få mönsterskydd för en produkt som formgivits med syftet att göra den bra och funktionell. Av det gynnande av god formgivning som mönsterskyddslagen enligt lagmotiven skulle ge återstår således bara möjlighet till skydd för onyttigheter.

Motionären anser att förarbetena till mönsterskyddslagen ger stöd för att skillnadskravet bör tolkas så att man skall ta hänsyn till förståndsresonemang och inte bara till yttre, klart urskiljbara avvikelser. Enligt motionären har praxis när det gäller skillnadskravet för mönster utvecklats så att det motiverar ett ingripande från riksdagens sida. Att de allmänna domstolarna och regeringsrätten synes vara på motsatta linjer gör ett dylikt ingripande så mycket nödvändigare.

Utskottet

I betänkandet behandlas en motion om översyn av mönsterskyddslagen (1970:485). Mönsterskyddslagen trädde i kraft den 1 oktober 1970. Lagen överensstämmer i väsentlig mån med motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge.

Mönsterskyddslagen är tillämplig på såväl prydnadsmönster som nyttomönster. Med mönster förstås enligt lagen förebilden för en varas utseende eller ett ornament. Genom registrering hos patent- och registreringsverket kan mönsterskaparen få ensamrätt att yrkesmässigt utnyttja mönstret. Patentverkets beslut i registreringsärendet kan överklagas till patentbesvärslagen, mot vars utslag talan kan föras i regeringsrätten. Skyddstiden för ett mönster är fem år men registreringen kan förnyas för ytterligare två femårsperioder. Uppsåtligt intrång i mönsterrätten är straffbelagt. Vidare gäller att intrång i mönsterrätten medför skadeståndsskyldighet även om intrånget skett utan uppsåt eller oaktsamhet. Mål om

intrång i mönsterrätt handläggs av de allmänna domstolarna.

En förutsättning för att ett mönster skall registreras är att mönstret är helt nytt och väsentligt skiljer sig från vad som redan är känt (2§). Mönsterskyddet är ett rent utseendeskydd och skillnadskravet är inte avsett att vara ett kvalitetskrav. Som en grundläggande regel gäller, att det är mönstrets helhetsutseende som skall betraktas och jämföras med vad som redan blivit allmänt tillgängligt. Man får alltså i princip inte bedöma likheter och avvikelser blott i detaljer.

I fråga om graden av skillnad gäller att man skall få ett nytt helhetsintryck av mönstervaran. Den visuella bedömningen grundas emellertid inte bara på rent kvantitativa jämförelser. Även små yttre förändringar kan i vissa fall medföra en sådan skillnad att det nya mönstret bör tillerkännas skydd. Omvänt kan även en kvantitativt betydande förändring vara så banal att det nya mönstret inte förtjänar skydd.

I motion 1982/83:231 kritiseras den praxis som utvecklats i patentverket och förvaltningsdomstolarna när det gäller tolkningen av skillnadskravet. Enligt motionären är praxis numera sådan att bedömningen helt vilar på synsinnets. Ett mönster anses sålunda inte väsentligt skilja sig från ett annat om skillnaden – trots att den innebär att varan faktiskt är bättre än den andra – inte är utseendemässigt tillräckligt påfallande. Motionären framhåller vidare att de allmänna domstolarna tillmäter varans funktion stor betydelse vid bedömningen av om skillnadskravet är uppfyllt. Regeringsrätten däremot har i ett avgörande från år 1982 gjort uttalanden som tyder på att mönsterskydd inte kan erhållas för produkter som formgivits i syfte att de skall vara bra och funktionella. Enligt motionen ger förarbetena till mönsterskyddslagen stöd för att skillnadskravet skall tolkas så att man skall ta hänsyn inte bara till yttre, klart urskiljbara avvikelser utan också till syftet med en formgivning. Den praxis som utvecklats och i synnerhet den omständigheten att de allmänna domstolarna och regeringsrätten har intagit olika ståndpunkter motiverar därför en lagändring. Motionären yrkar att 2 § mönsterskyddslagen kompletteras med en bestämmelse av innehåll att väsentlig skillnad skall anses föreligga om mönstret jämfört med det tidigare kända antingen ger ett nytt helhetsintryck eller eljest uppvisar en synlig och ur funktionssynpunkt väsentlig skillnad.

Utskottet vill framhålla att både patentverket och patentbesvärsrätten i remissyttranden över den nu aktuella motionen uttalat att motionären dragit alltför långtgående slutsatser av de föreliggande domstolsavgörandena. Såväl avgörandena i de allmänna domstolarna som i regeringsrätten ligger enligt remissyttrandena i linje med uttalandena under lagstiftningens förarbeten och ger inte uttryck för några principiella olikheter i bedömningen. Utskottet saknar anledning att ifrågasätta riktigheten av vad patentverket och patentbesvärsrätten sålunda anför. Tillämpningen av mönsterskyddslagen i de allmänna domstolarna och regeringsrätten motiverar således inte i och för sig någon lagändring.

Vad härefter gäller motionärens uppfattning att skillnadskravet bör anses uppfyllt när en avvikelse som är mindre framträdande har betingats av funktionella skäl vill utskottet framhålla följande. Som ovan berörts är mönsterskyddet ett rent utseendeskydd och syftar således inte direkt till att skydda mönster som fått sin utformning av konstruktionsmässiga eller andra praktiska skäl. I likhet med samtliga de instanser som yttrat sig över motionen anser utskottet att motionärens förslag till ändring i mönsterskyddslagen inte står i överensstämmelse med uppbyggnaden av mönsterskyddet. Om man i likhet med motionären önskar ge ett visst skydd också för idén som ligger bakom utformningen av ett mönster torde man därför böra överväga en ny skyddsform som liknar patent. En sådan skyddsform för enklare konstruktioner av typen nyttighetsmodeller – s. k. Gebrauchsmuster – finns inte i Norden men förekommer bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland. Som utskottet framhöll år 1981 (LU 1981/82:5) vid behandlingen av en motion med i allt väsentligt samma syfte som den nu aktuella gör sig de skäl som under förarbetena till mönsterskyddslagen anfördes mot införandet av en skyddsform av typen Gebrauchsmuster alltså gällande. Också intresset av nordisk rättslikhet på området talar mot att vi i Sverige nu bör överväga en utvidgning av mönsterskyddet. Skulle det emellertid visa sig att det från de övriga nordiska ländernas sida finns ett intresse för en skyddsform för nyttighetsmodeller får frågan övervägas på nytt.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1982/83:231.

Stockholm den 21 februari 1984

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m)*, Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Arne Andersson i Gamleby (s)*, Allan Ekström (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Nic Grönvall (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk), Inga-Britt Johansson (s) och Ulla-Britt Carlsson (s).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

Särskilt yttrande

Marianne Karlsson (c) anför:

Enligt min mening ger mönsterskyddslagen inte det skydd för nyttighetsmönster som enligt uttalandena under förarbetena egentligen var avsett med lagen. Jag vill också peka på att vi på grund av våra internationella förpliktelser är skyldiga att skydda industriella modeller. Redan på grund av det anförda anser jag det motiverat med en ändring av lagen. Härtill kommer som jag närmare utvecklat i motionen att praxis på området inte är entydig.

På mönsterskyddsområdet råder nordisk rättslikhet. Sverige kan därför inte ensamt genomföra en ändring. Med hänsyn härtill har jag avstått från att reservera mig. Jag vill emellertid framhålla att regeringen bör ta upp överläggningar med de andra nordiska länderna i syfte att åstadkomma en ändring av rättsläget.

Sammanställning av yttranden över motion 1982/83:231

Patent- och registeringsverket, Sveriges industriförbund och Svenska industriens patentingenjörers förening avstyrker att mönsterskyddslagen ändras i enlighet med motionärens önskemål medan patentbesvärsträtten inte motsätter sig en utredning.

Patentverket påpekar att motionären drar den slutsatsen att de allmänna domstolarna fäster stor vikt vid det funktionella vid bedömningen av nyttomönster medan regeringsrätten skulle vara av den mening att mönsterskydd inte kan ges för en produkt som formgivits med syfte att göra den bra och funktionell.

En granskning av de åberopade domstolsavgörandena ger enligt patentverkets mening inte stöd för de långtgående slutsatser som förs fram i motionen. Båda domarna får anses ge uttryck för bedömningar som ligger inom ramen för gällande lagstiftning jämte förarbeten. Även om det av motionären citerade regeringsrättsavgörandet kan ge anledning till olika uttolkning, saknas tillräckliga skäl för att med utgångspunkt enbart från detta hävda att avsteg gjorts från motivuttalandena vid mönsterskyddslagens tillblivelse.

Någon domstolspraxis som kan läggas till grund för en lagändring i den riktning motionären yrkar finns följaktligen inte. Patentverket ser heller inte i sin registreringsverksamhet någon anledning att frångå hittillsvarande praxis som innebär att mönsterskydd meddelas såväl för prydnadsmönster som för nyttomönster. Lagstiftningen syftar enligt patentverket till att gynna god formgivning och detta syfte omfattar också produkter vilka formgivits med ändamålet att göra dem bra och funktionella. Väsentligt är att mönsterskyddet inte är ett idéskydd utan ett formskydd. Mönsterskyddet skall inte vara ett skydd för funktionen eller konstruktionen utan ett rent utseendeskydd där mönstrets helhetsutseende skall betraktas och jämföras. Patentverkets praxis synes sålunda tillgodose synpunkten att mönsterskyddslagen skall ge skydd också för nyttomönster.

Patentverket framhåller vidare att motionens författningsförslag synes gå betydligt längre än vad motiveringen ger vid handen. Enligt det föreslagna nya stycket till 2 § mönsterskyddslagen skall väsentlig skillnad anses föreligga om mönstret jämfört med det tidigare kända antingen ger ett nytt helhetsintryck eller eljest uppvisar en synlig och ur funktionssynpunkt väsentlig skillnad. Med denna lydelse skulle mönsterskyddslagens skillnadskrav komma att tillämpas mindre strängt när det gäller ett nyttomönster som också innefattar en funktionsmässig förändring än i fråga om andra nytto- och prydnadsmönster. Att sålunda acceptera en lägre "mönsterhöjd" så snart en ur funktionssynpunkt väsentlig skillnad föreligger förefaller egendomligt redan med hänsyn till att mönsterskyddslagen just är

avsedd att ge skydd för en varus form. Resultatet blir att mönster med enkla, rentav banala, konstruktionsmässiga förändringar – vilka självfallet likväl kan vara väsentliga – gör mönster skyddsvärda på bekostnad av högvärdiga mönsterformer som lagstiftaren haft i särskild åtanke med mönsterskyddslagen. En originell och kvalificerad mönsterskapelse skulle följaktligen kunna efterapas om efterapningen uppvisar ur funktionssynpunkt väsentliga skillnader, t. ex. uppstyvningar eller andra förstärkningar.

Patentverket vill bestämt motsätta sig en lagändring med denna inriktning som enligt verkets mening skulle allvarligt motverka strävandena att främja kvalificerad formgivning i vårt land. Patentverket ställer sig också avvisande till en ny skyddsform av typen Gebrauchsmuster.

Patentbesvärsrätten framhåller att praxis i mönsterskyddsärenden numera stabiliserats och ställer större krav än tidigare när det gäller skillnaden mellan mönster. Ett tecken på att läget stabiliserats och att det administrativa förfarandet fungerar i stort sett friktionsfritt synes vara att antalet besvär över patentverkets beslut i mönsterregistreringsärenden legat tämligen konstant under de senaste åren på en mycket måttlig nivå av 50–60 per år, vilket skall ses mot bakgrunden av att antalet ansökningar om registrering under nämnda period legat runt 3 000 om året.

Enligt patentbesvärsrättens bedömning torde knappast finnas fog för antagandet att det, på sätt motionären synes mena, skulle råda någon principiell – eller annan märkbar – olikhet i bedömningen av skillnadskravet mellan de allmänna domstolarna och de administrativa domstolarna. En analys av den i och för sig sparsamma praxis som föreligger särskilt från de allmänna domstolarna synes snarare bekräfta att bedömningarna grundas på ett i huvudsak gemensamt synsätt.

Patentbesvärsrätten anmärker att högsta domstolen avslagit en ansökan om prövningstillstånd i det av motionären åberopade målet från Stockholms tingsrätt rörande mönsterintrång. Enligt patentbesvärsrätten synes motionären ha missuppfattat innebörden av tingsrättens och hovrättens domar. Tvärtemot vad motionären anför fann tingsrätten – vars bedömning hovrätten anslöt sig till – att de skillnader som förelåg mellan det registrerade mönstret och intrångsföremålet till övervägande del var sådana, att de varken var för sig eller sammantagna nämnvärt påverkade utseendet eller gav ett nytt helhetsintryck åt intrångsföremålet. Funktionen tillmättes således ingen avgörande betydelse vid bedömningen av intrångsfrågan.

Beträffande det av motionären åberopade avgörandet av regeringsrätten (se RÅ 1982 s. 435–437) anmärker patentbesvärsrätten att detta avgörande står i samklang med en rad tidigare avgöranden av regeringsrätten (se tidskriften Nordiskt immateriellt rättsskydd, NIR, 1981 s. 417–421 och 1982 s. 487–489).

I samtliga av de nyss berörda fallen har, som framgår av referaten, patentbesvärsrätten och regeringsrätten kommit till samma slut, nämligen att registrering ej kunnat tillåtas. Regeringsrätten har dock motiverat sina

ställningstaganden på ett delvis annorlunda sätt än patentbesvärsträtten och synes ha velat betona kravet på mönsterskapande insats också i fråga om mönsterskydd av nyttoföremål starkare. Den genom regeringsrättens avgöranden i nämnda fall skapade praxis torde enligt patentbesvärsträttens mening vara att uppfatta som ett led i den allmänna skärpning av förutsättningarna för mönsterskydd som under senare år i olika sammanhang ansetts påkallad. I sammanhanget måste även hållas i minnet önskvärdheten av att skyddsomfånget för registrerade mönster ej blir alltför snävt. Släpper man på kravet på utseendemässig distans som förutsättning för mönsterskydd, är risken påtaglig att man hamnar i mycket besvärliga situationer i den praktiska tillämpningen av olika frågor rörande innehållet i skyddet.

Sammanfattningsvis anser patentbesvärsträtten – i motsats till motionären – att det sätt på vilket praxis utvecklats när det gäller skillnadskravet för mönster i beviljandeförfarandet inte i och för sig motiverar en lagändring. I fråga om den föreslagna ändrade lydelsen av 2 § mönsterskyddslagen vill patentbesvärsträtten fästa uppmärksamheten på de svårigheter som kan befaras uppkomma vid tillämpningen av rekvisitet "eller eljest uppvisar en synlig och ur funktionssynpunkt väsentlig skillnad". Det skulle här bli fråga om en vanskelig bedömning av delvis teknisk natur som faller utanför ramen för den nuvarande mönsterskyddslagen.

Om man önskar gå längre än till att ge ett rent utseendeskydd och bereda visst skydd också för den bakom ett mönsters utformning liggande tekniska idén, torde man enligt patentbesvärsträtten få överväga att införa en för Sverige ny skyddsform som svarar mot vad som förekommer i exempelvis Förbundsrepubliken Tyskland under beteckningen Gebrauchsmuster. Innebörden härav är i huvudsak att den bakom mönstrets utformning liggande tekniska idén skyddas i viss utsträckning oberoende av den presenterade utföringsformen. Skyddet kan därmed typiskt sett sägas ligga mellan det vanliga mönsterskyddet och patentskyddet.

Patentbesvärsträtten förklarade i sitt yttrande över motion 1980/81:687 att rätten inte motsatte sig att frågan om införande av ett skydd av nyssnämnda typ vid sidan av patent- och mönsterskydd togs upp till förnyat övervägande. Patentbesvärsträtten intar alltså samma hållning i denna fråga men anser sig inte för egen del vilja förordna en sådan åtgärd. Möjligen kan dock nu sägas att frågan fått ökad aktualitet dels genom att betydande erfarenhet numera vunnits rörande de praktiska tillämpningsproblemen på mönsterområdet, dels på grund av den kapacitetsökning som rimligen successivt måste antas uppkomma i det svenska patentverket i takt med överströmningen av vanliga patentansökningar till det europeiska patentverket.

Sveriges industriförbund framhåller att genom den i motionen föreslagna ändringen skulle mönsterskyddslagens utseendeskydd kombineras med ett idéskydd, genom att det funktionella elementet får en direkt avgörande betydelse. Härigenom torde man närma sig ett skydd för nyttighetsmodeller,

en form av idéskydd, som således skulle införas bakvägen.

Sveriges industriförbund finner inte att det framkommit skäl som talar för att frångå principen att mönsterrätten skall byggas på endast ett utseendeskydd. Förbundet avstyrker därför motionärens förslag till ändring i mönsterskyddslagen.

Om man trots förbundets inställning skulle anse att det finns anledning att överväga införandet av ett skydd för nyttighetsmodeller utgår förbundet från att man först gör en ordentlig utredning om bl. a. behov och önskemål av ett sådant skydd. Det har kommit till förbundets kännedom att Danmark f. n. överväger om man skall utforma en lag om skydd för bruksmönster efter tysk förebild. En eventuell utredning härom bör därför bedrivas på nordisk basis.

Industriförbundet påpekar att motionären fäster uppmärksamheten på ett betydelsefullt problem som ofta diskuteras i berörda kretsar, nämligen konkurrenters kopierande, utan risk för rättsliga sanktioner, av attraktiva varor, som inte har rättsskydd enligt immaterialrättslagstiftningen. Här är emellertid att märka att det föreligger ett visst skydd mot otillbörlig efterbildning enligt marknadsföringslagen. Dessutom vill förbundet erinra om att den i Sverige pågående utredningen om företagshemligheter påbörjat en undersökning av behovet av ett förstärkt skydd mot otillbörlig efterbildning, grundat på intresset av att motverka illojal konkurrens, och eventuellt föreslå regler om detta. De problem som motionären pekar på torde ha beröringspunkter med det arbete som nämnda utredning bedriver. Vid frågans behandling bör därför hänsyn tas till detta utredningsarbete. Ett förbättrat skydd mot slavisk efterbildning torde delvis kunna lösa det problem som berörs i motionen.

Svenska industriens patentingenjörers förening kan inte ansluta sig till motionärens uppfattning att praxis i mönsterskyddsärenden strider mot förarbetena. Inte heller anser föreningen att förarbetena ger belägg för att skillnadskravet avser mer än helhetsintrycket av mönstret, alltså att själva idén eller tanken bakom mönstret skall skyddas. Föreningen påpekar att mönsterskyddslagen innebär ett allmänt utseendeskydd, där begreppet utseende avser effekter som kan förnimmas visuellt och där skyddet omfattar också mönster som inte väsentligt skiljer sig från det registrerade mönstret.

Motionärens förslag skulle innebära avvikelse från dessa principer. Föreningen ställer sig därför avvisande till förslaget.